

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Estudis econòmics a Catalunya: panoràmica i algunes propostes

Francesc Cabana

GENER 1983

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

PLAQUEJAMENT

Catalunya tenia un dèficit important a l'hora de conèixer la seva realitat econòmica. Durant molts anys, quan s'ha buscat un resum d'economia catalana, s'han tingut d'utilitzar els treballs fets per "Informació Comercial Espanola", revista depenent del Ministeri de Comerç, o bé els publicats pel Banc de Bilbao.

Abans de l'etapa democràtica, la manca d'interés de les institucions públiques per a compensar aquest dèficit era evident, ja que fins i tot la mencionada revista tenia un caracter molt autònom, que feia difícil qualificar-la com a òrgan públic. Les institucions municipals tingueren, igualment, poques iniciatives en aquest sentit, de manera que la responsabilitat requeria sobre empreses i institucions privades.

Cal destacar els esforços d'alguns Bancs i Caixes d'Estalvi, de fundacions i d'institucions d'empresaris. Feien el que els hi pertocava i més i tot, procurant omplir un buit.

Amb la democràcia, la situació tendeix a normalitzar-se. Normalitzar significa, en aquest cas, donar a cadascú el paper que li correspon.

- - -

La Fundació Jaume Bofill té una llarga experiència amb la promoció i realització d'estudis, relacionats amb l'economia catalana. Ara, es pregunta si ha de continuar fent-ho i, en cas afirmatiu, quin són els camps en els que pot donar un bon servei.

El present escrit es proposa donar una resposta raonada a aquella pregunta. I vol fer-ho, d'acord amb el següent índex:

1. Estudis econòmics a Catalunya

Breu anàlisi dels treballs publicats en els darrers anys. Institucions promotores. Estudis encarregats o en curs de redacció. Naturalesa d'aquests estudis.

2. Ho es que queden exclòsos

Segons es pot desprendre de l'anàlisi anterior

3. Criteris generals d'interès

4. Temes d'interès per a estudis econòmics

5. Algunes propostes concretes

Es deixen al marge els temes d'investigació pura, ja que es tracta en aquest cas, de procurar incidir directament sobre una problemàtica econòmica.

ESTUDIS ECONÒMICS A CATALUNYA

El Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya -CIDC- ha publicat els seus dos primers números del Repertori de Documentació Econòmica de Catalunya, comprenent documents publicats entre el 4ⁿ novembre de 1.979 i l'abril del 1.982.

En els Repertoris mencionats hi han ressenyats 512 documents, de molt distint guix i naturalesa -articles, llibres, conferències, etc.--, però l'anàlisi general permet tenir una visió bastant correcta del que s'ha fet en aquest període de temps.

El Repertori permet també conèixer i classificar els organismes i institucions que promouen estudis, publiquen revistes o editen treballs. Aquest coneixement té un interès superior, ja que per la seva naturalesa es poden endevinar els propòsits de la institució o les línies generals de les seves institucions.

L'informació anterior, procedent del Repertori, ha estat completada per unes gestions individuals, adreçades a conèixer les publicacions encarregades o en curs de redacció.

Institucions promotores d'estudis econòmics catalans

1. Les institucions del Govern autonòm: Presidència de la Generalitat i diversos Departaments.
2. Ajuntaments, Diputacions i institucions de caràcter municipal.
3. Bancs i Caixes d'Estalvi
4. Cambres de Comerç, Indústria i Navegació
5. Col·legis professionals
6. Fundacions i entitats privades
7. Partits polítics i sindicats
8. Universitats catalanes
9. Organismes estatals

De cara a l'interés d'aquest estudi, es poden establir unes altres distincions:

- Institucions que mantenen una línia continuada de publicació i altres de caracter més esporàdic.
- Entitats que tenen uns camps fixos de treball, per naturalesa, i altres que es mouen en tots els àmbits de l'economia i, fins i tot, fora d'aquesta.
- Entitats que promouen estudis -subjectes actius- i entitats que accepten estudis -subjectes passius.
- Institucions que tenen unes possibilitats d'acció o de govern darrera d'elles i institucions que no passen del nivell d'estudi.
- Institucions que plantejgen l'estudi com a part essencial de la pròpia entitat i aquelles per les quals representa sobretot un factor d'imatge o de propaganda, dit sense to pejoratiu.
- Institucions que tenen un caracter dependent, sigui social, sigui polític, i institucions independents.

Institucions del Govern autonòm català

L'aparició dels treballs, patrocinats per la Generalitat de Catalunya, es segurament l'aspecte més important d'aquests darrers anys. Per dues raons. En primer lloc, per tractar-se d'una institució nova. En segon lloc, perquè el Govern autonòm ha donat importància a que els seus Departaments amb vessant econòmica -Presidència, Economia i Finances, Política Territorial i Obres Públiques, Agricultura, Comerç i Turisme, Treball, Indústria i Energia- informin sobre la seva actuació i els laborin treballs sobre el seu camp d'actuació.

Les publicacions econòmiques de la Generalitat es caracteritzen per tenir una acció de govern al darrera. Però no es pot oblidar que aquesta acció de govern està limitada per l'Estatut i que, per tant, hi han àmbits molt importants de l'economia catalana que no queden a l'abast d'aquell.

*"L'Institut d'Investigacions Econòmiques" ? i el seu contingut
llibre blanc sobre l'entorn de el treball i el comerç ?*

Ajuntaments i altres entitats de règim local

Pel 1.975 ençà, una de les principals fonts de documentació econòmica són les institucions públiques de caràcter local: ajuntaments, diputacions i altres entitats de serveis intermunicipals. La democràcia -i, per tant, la competència entre partits- ha comportat una major activitat en el camp de l'anàlisi de la realitat econòmica de la que són responsables.

La col.laboració d'aquestes institucions amb altres del mateix món són nombroses. També s'en donen algunes amb entitats de caràcter privat (cambres de comerç i fundacions), però són l'excepció.

Com es natural, hi ha una relació directa entre el tema tractat i les responsabilitats dels organismes que les promouen o editen. Ningú espera que un Ajuntament prepari un estudi sobre la finança de les empreses, sinó que ho faci sobre població, serveis municipals, etc.

Pel volum de les seves publicacions destaca l'Ajuntament de Barcelona, realitzades normalment a través d'alguna de les seves àrees de serveis. Dintre del període estudiat ha publicat treballs sobre preus de mercat, transport urbà, atur, renda, organització territorial, població gitana i medi ambient. Tot referit a l'àrea barcelonina. No hi ha un programa de publicacions o estudis. La dispersió dels temes demostra que es tracta de donar a conèixer el resultat d'activitats fetes per alguns serveis.

Altres ajuntaments catalans han presentat publicacions, però apareix ja el caràcter esporàdic. Són els Ajuntaments de Matgò, Olot, Sabadell, Lloret, Tarragona i Sort. Els temes tractats són: comunicacions comercials, urbanisme, inversió pública, unitat i medi ambient.

Amb les Diputacions passa el mateix que amb els Ajuntaments. S'incrementa el número de publicacions, en relació a anys anteriors, però aquestes són el producte d'una tasca realitzada o a realitzar. És que de Diputacions s'ha de parlar de la Diputació de

Barcelona. Els temes tractats són: serveis d'escombraries i aprofitament de residus sòlids, parcs naturals, medi ambient i servei d'incendis.

Un altre tarannà té un organisme, dependent fins ara, bàsicament, de l'Ajuntament de Barcelona i de la Corporació Metropolitana: el Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, amb participació de les quatre grans Cambres de Comerç i Indústria catalanes -Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona-. Ha publicat treballs sobre població a Catalunya, padró municipal, fluxos de mercaderies, centres hospitalaris i bibliografia econòmica. L'entrada de la Generalitat de Catalunya, que es fa càrrec del 50% del pressupost de despeses i la publicació del "Catalunya en Xifres" subratllen l'idea dels components de transformar el Consorci en el Servei Estadístic de Catalunya.

Finalment, en aquest capítol, cal citar les publicacions pròpies de la Corporació Metropolitana de Barcelona: les seves bases d'actuació i un treball sobre transports

Bancs i Caixes d'estalvi

Diverses entitats de crèdit figuren com a responsables de treballs econòmics. Però cal fer una distinció, d'entrada, entre aquelles que tenen un Servei d'Estudis propi i en el que les publicacions són en bona part una conseqüència d'aquell, i les entitats que financen l'elaboració i edició d'un projecte. Hi ha un problema d'imatge i de propaganda - en el bon sentit de la paraula - en les motivacions d'aquestes entitats. Més accentuada l'imatge en les que tenen servei d'estudis i més accentuada la propaganda en les que financen projectes.

Només la Caixa de Pensions i Banca Catalana tenen servei d'estudis propi. La Caixa publica mensualment una revista amb dades de conjuntura. Banca Catalana publica mensualment una revista de comerç exterior i, trimestralment, una revista econòmica

general. El Banc Urquijo ha dissolt el seu servei, molt actiu fa uns anys.

La Caixa de Pensions publicà la seva història amb ocasió dels seus 75 anys. Finança la publicació de les ponències pronunciades a les Jornades Agràries de les Comarques de Ponent, de forta intenció comarcal. Edità igualment un estudi sobre expansió d'oficines de Bancs i Caixes a Catalunya en els darrers anys. Té en preparació un treball important sobre indústria a Catalunya, encarregat al CEP. Prepara també unes monografies sobre el sistema financer i una Biblioteca de Cortió, destinada als petits i mitjans empresaris, a càrrec d'ESADE. Cal recordar, també, que la Caixa de Pensions té una participació minoritària a Edicions 62.

Banca Catalana manté el seu nivell amb la seva revista econòmica. Ha donat importància als estudis comarcals —el Bages, la Ribera d'Ebre, la ciutat d'Olot— i als estudis sobre descentralització industrial. Publicà un estudi sobre agricultura catalana, conjuntament amb la Fundació Jaume Bofill. Prepara treballs sobre distribució comarcal dels dipòsits bancaris. En les circumstàncies actuals, es pot temer per la continuïtat del seu servei d'estudis.

La Caixa de Catalunya ha seguit una línia molt clara de publicacions: les seves monografies comarcals, de nivell molt irregular: Tarragonès, Segrià, Segarra, Garraf, Cerdanya, etc.

La Caixa de Barcelona ha col·laborat en la publicació d'un treball important sobre comerç de Catalunya. Altres entitats que han fet alguna cosa són el Banc Garriga Nogués, la Caixa de Sabadell, però es tracta de fets isolats i no gaire trascendents.

No oblidem tampoc el paper del Banc de Bilbao, amb la seva ja tradicional serie sobre renda provincial espanyola.

Cambres de Comerç i Indústria

El balanç de la seva actuació en aquest camp no es massa rellevant. S'ha de recordar, no obstant, la seva participació en el CIDC.

La Cambra de Comerç, Indústria i Navegació publica periòdicament una obra important: "Catalunya exporta", gràcies a la seva activitat intermediària en l'abonament de les desgravacions fiscals a l'exportació. Ha editat igualment el text d'unes conferències sobre economia catalana i dos estudis, conjuntament amb la Conselleria d'Economia i Finances, sobre estimació del PIB a Catalunya i sobre les relacions amb les comunitats europees.

La Cambra de Tarragona fa un resum anual de l'activitat econòmica a les comarques tarragonines. La de Girona presentà un estudi sobre l'exportació de les seves comarques i edità el text d'unes conferències sobre economia catalana, presentades per representants de diversos partits polítics. La de Reus publicà unes conferències pronunciades per empresaris de la seva àrea.

Finalment, el Consell de les Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya publicà el 1.980 les seves bases per a la política econòmica de la Generalitat de Catalunya.

Col·legis professionals

El Col·legi d'Agents de Canvi i Borsa de Barcelona publica un Butlletí financer, que inclou anàlisi d'empreses i índex borsari.

El Col·legi d'Economistes edita el text de les ponències, corresponents a cicles de conferències, organitzats per ells.

El Col·legi d'Arquitectes, a través de la seva revista "Arquitectura i urbanisme" estudia els temes propis, incluint problemàtica de divisió territorial catalana.

Associacions i fundacions

La Fundació Jaume Bofill es la que té un paper més important i sostingut. Sense comentaris.

La Fundació Roca i Solés ha finançat estudis diversos

que tenen base econòmica: energia nuclear, cooperativisme i la publicació de les Jornades sobre l'atur.

El "Centro de Asesoramiento Metalúrgico" -CEAM- publica una revista bimensual. La Revista d'Economia Industrial es centra en els problemes del sector, però sent honor al seu nom, no defuig la problemàtica general de la indústria.

El Cercle d'Economia publica el text de les conferències, pronunciades en el seu local i en els Col·loquis Costa Brava, que són la base de la seva existència i que acostunen a ser interessants, tant pels temes, com pels conferenciants.

El Foment del Treball Nacional passa informació als seus associats sobre la conjuntura econòmica i social en informes periodics.

El Centre d'Estudis Urbanístics, Municipals i Territorials de Barcelona -CEUMP-, controlat pel PSUC, publica una revista mensual. Ha editat igualment treballs sobre divisió territorial de Catalunya i sobre municipis rurals

Partits polítics i sindicats

Universitat

Organismes estatals

Sense especial rellevància.

TEMES QUE QUEDEN EXCLOSOS

Hi han temes o sectors de l'economia catalana, que haurien de quedar al marge de la investigació per part d'una Fundació privada, per les raons que s'exposen a continuació.

Són els següents:

1. Aquells que s'inscriuen en l'àmbit i responsabilitats de la Generalitat de Catalunya.

Aquest es un camp que sembla estar cobert correctament per la institució autonòmica. Els seus departaments econòmics i el seu servei de publicacions estan demostrant que donen la importància que els hi correspon als estudis econòmics d'informació o de plantejament

2. Aquells que s'inscriuen en l'àmbit i responsabilitats de l'Ajuntament de Barcelona i Àrea Metropolitana.

Per les mateixes raons que en el cas anterior. És evident que Generalitat i Ajuntament barceloní són les dues grans institucions polítiques i econòmiques catalanes.

3. Aquells que s'inscriuen en l'àmbit i les responsabilitats de les grans empreses catalanes.

o sigui aquells temes que interessin i serveixen a les grans empreses, les quals ja es cuidaran de fer-los. Seria el cas d'un estudi sobre l'aprofitament hidroelèctric del Segre o sobre la depuració de les aigües de Barcelona

4. Aquells temes d'informació estadística bàsica que quedaran coberts pel CIDC, especialment després de l'entrada de la Generalitat.

5. Sense que es tracti d'excloure'ls d'una manera rotunda, cal recordar que hi han tres temes extensament tractats en els darrers temps, segons es desprèn de l'anàlisi de l'obra feta.

Aquests temes són:

- la realitat comarcal
- Els problemes de la divisió territorial
- Les conseqüències econòmiques de l'autonomia

Les comarques catalanes tenen ja una pila d'estudis acabats. El President Pujol digué a la Caixa de Catalunya, que preferia un estudi sobre el mercat de Singapur, que la serie comarcal que li oferien. Malgrat el seu caràcter de "boutade" es evident que l'estudi comarcal no té prioritats, si es tracta només d'estudi general.

La futura divisió territorial catalana ha estat exhaustivament estudiada. Hi ha un treball de 40 volums dedicat. Ara el que falta es el pla polític.

L'autonomia ha estat estudiada en la seva vessant econòmica i des d'un punt de vista teòric, ténint en compte la novetat de l'Estatut

CRITERIS GENERALS D'INTERES

D'acord amb la classificació exposada anteriorment, a l'hora de promoure estudis econòmics, la Fundació Jaume Bofill pot ser definida de la següent forma:

- es una entitat que manté una línia continuada de publicacions.
- no té camp especial de treball, ja que es mou en l'àmbit econòmic i el social
- es subjecte actiu a l'hora de promoure uns treballs.
- no té possibilitats directes d'actuació o realització, donada la seva naturalesa
- la promoció d'estudis pertany a la pròpia essència de l'entitat.
- es una entitat independent i no té compromisos de cap tipus.

D'aquests caràcters, m'interessa destacar-ne dos: la manca de poder de realització i la independència de criteris i de compromisos.

Per tant, la Fundació Jaume Bofill hauria d'orientar la promoció d'uns estudis, que reunits dues característiques:

1. O bé, en col.laboració amb una altra entitat, que conegui els problemes d'aprop i pugui realitzar una acció
2. O bé destacant el seu caràcter independent i no compromés per a plantejar una problemàtica de crítica o d'anàlisi d'una realitat econòmica.

En el primer cas es corregeix el caràcter no operatiu d'uns estudis que, malgrat ser interessants i ben fets, no tindran l'arrelament que dona el contacte amb la realitat, ni la possibilitat d'una acció concreta.

En el segon cas, la Fundació exerceix una funció important en una societat com la nostra. Els estudis poden ser de denúncia, de crítica constructiva o de simple informació pública, fets des d'una òptica realment independent.

TEMES D'INTERÉS PER A ESTUDIS ECONÒMICS

1. Estudis concrets, recolzant institucions no prou fortes, en el plantejament i possibles solucions de problemes de caràcter local o sectorial.

De la mateixa manera que es pot assegurar que no cal fer la "competència" a la Generalitat de Catalunya i a l'Ajuntament de Barcelona, la col.laboració amb altres entitats -públiques o privades- pot resultar positiva. Es tracta que aquestes vulguin resoldre problemes que els afecten i no tinguin o la capacitat de recursos o la capacitat tècnica per a fer-ne un plantejament seriós.

La col.laboració em sembla indispensable, si es tracta d'obtenir resultats i ser eficaços. Estic parlant de temes que toquin d'aprop a entitats locals o sectorials, de manera que siguin aquestes les que estiguin encarregades d'aplicar les solucions que es proposin.

Això no significa que s'hagi d'esperar sempre a que hi hagi una iniciativa per part d'aquelles entitats. L'iniciativa pot existir o es pot crear, a través de la presa de consciència d'un problema determinat, induïda per la mateixa Fundació o per un tercer.

L'exclusió de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona deixa encara un camp enorme, que convé precisar una mica més. Les prioritats es podrien fixar dintre de les coordenades següents:

a) en col.laboració amb organismes municipals o entitats locals

- de comarques catalanes pobres
- de zones conflictives.

Es evident que resultaria prioritari un estudi sobre les cooperatives de ví del Priorat, de cara a una millor comercialització del seu producte, que un d'equivalent per les cooperatives

del Penedès. Les primeres tenen problemes greus i no han demostrat que tinguin capacitat interna de solució. El Penedès es una comarca rica i ha fet avenços importants a tots nivells.

No obstant, i sense voler contradir-me, voldria matisar que m'és val un estudi aprofitat per les cooperatives del Penedès, que un estudi llescat per les cooperatives del Priorat, si es que aquestes no estessin disposades a treure'n el màxim profit. És un exemple imaginat. Vull dir que no sempre els que tenen més problemes són els que estan més disposats a resoldre'ls. A vegades cal un nivell determinat de cultura, de sensibilitat, que no tothom té.

Aquest punt es pot aplicar igualment a les zones conflictives catalanes, especialment aquelles de base industrial i obrera. En referència, com es lògic, al cinturó de Barcelona i a altres zones catalanes de característiques similars.

b) en col.laboració amb organitzacions vinculades al món de l'empresa, no suficients.

Cal que siguin organitzacions ben arrelades i amb un cert prestigi. La col.laboració amb aquelles que només tinguessin bona voluntat, suposaria pèrdua d'eficàcia i llençar diners.

Es poden delimitar dos camps:

- problemes de caracter general; per exemple, el cost de finançació per a la petita i mitjana empresa
- problemes delimitats sectorialment

2. Estudis de caracter general, no coberts per les grans institucions.

En aquest apartat inclou els estudis que suposin una anàlisi crític de les propies institucions o de l'obra realitzada. Per exemple, un treball sobre l'obra pública de la Generalitat o sobre la política de transports de l'Ajuntament de Barcelona.

Però, sobretot, vull referir-me a aquells temes que les grans institucions no poden exposar a la llum pública, tenint en compte el seu caràcter.

Uns quants exemples:

- la xarxa electrica catalana: defectes i virtuts
- els serveis bancaris a Catalunya
- grans magatzems i petit comerç
- les multinacionals a Catalunya

PROPOSTES CONCRETES

Sobre possibles treballs en col.laboració es difícil fer propostes concretes, ja que exigiria haver fet un compteig previ. Les condicions bàsiques que ha de reunir l'entitat col.laboradora haurien de ser:

1. que sigui una entitat seriosa i arrelada
2. que tingui capacitat per a actuar
3. que tingui voluntat d'actuar en el tema escollit.

De totes maneres, vet aquí una proposta que serveixi, si més no d'exemple, de com podrien fer-se les coses

Cooperatives de vi del Priorat

El Priorat es una comarca pobre i que només compta amb una font d'ingressos: el vi. És un producte únic a Europa. No es tracta de la seva qualitat, sinó de les seves especials característiques, que omplirien un buit, petit, però real, en els prestatges dels vins europeus: el del vi fort de grau, apte per una determinada cuina.

Però tothom es consciencia que avui dia no es pot anar enlloc amb vi novell i sense marca. Cal comercialitzar, però cal sobretot suportar el cost financer que suposa no vendre una part de la collita, emmagatzamar-la primer en botes i després en ampolles per a vendre el producte al cap de tres o quatre anys. Això exigeix un esforç financer i d'organització, que no està a l'abast de les cooperatives. Només hi han hagut actuacions isolades i individuals, com es el cas del vi Scala Dei, al mateix Priorat, i el cas del vi Pare Rovira a la propera Ribera d'Ibre, amb problemes molt similars, però amb un tipus de vi molt menys atractiu

- - - -

Dues propostes, en el camp dels estudis generals, no coberts per les grans institucions.

Les multinacionals a Catalunya

La força d'aquestes empreses es cada cop més decisiva per l'economia catalana. Controlen una bona part de les grans empreses aquí domiciliades i tendeixen a diversificar la seva producció, que no està ja limitada a la indústria bàsica o al servei general.

Seria interessant conèixer la seva força i els sectors a on actuen. Inversions fetes i rendibilitat. Política de personal. Autonomia de gestió de la casa mare. Col.laboració amb capital català en empreses mixtes, etc.

Avui dia les multinacionals són un dels grans interlocutors dels governs. A Catalunya tenen tanta o més importància que l'empresa pública i són insubstituïbles en molts casos. Atreuen molts entusiasmes i molt odi a la vegada. Condicionen l'existència de dotzenes o centenars de petites i mitjanes empreses.

La multinacional es guia només pel criteri del benefici. Té, no obstant, una política a mig i llarg termini, que difícilment pot establir la petita empresa, gràcies a la seva capacitat financera.

Déficits estructurals de l'economia catalana

Acceptat el plantejament de Catalunya com a regió econòmica i com a comunitat política, es lícit demanar-se quins déficits poden haver-hi a l'actual situació econòmica catalana, que afectin o puguin afectar en un futur el seu desenvolupament com a regió econòmica i com a comunitat política.

Hi ha dos principis, rebutjats i rebutjables, per polítics i economistes: l'autosuficiència i l'especialització econòmica. Cap nació o estat pretén ser autosuficient, com tampoc cap d'ells vol convertir-se en productor d'una o poques mercaderies.

Quins són els déficits estructurals de l'economia catalana actual? Banca, indústria bàsica, grans magatzems, excessiu pes industrial, manca del sector serveis ?

- - - -

La petita i mitjana empresa no veix aturar-se i pensar un moment en els seus problemes. I més aviat en els de la petita, que cada vegada es va separant més de la mitjana i agafant una naturalesa diferent.

En els darrers temps s'ha fet un esforç per a començar la descapitalització de la petita i mitjana empresa, un dels colls d'ampolla del seu desenvolupament. L'experiència de les Societats de Garantia recíproca n'és un exemple, seguint la línia francesa. Però hi han dos altres grans camps, sobre els que no s'ha fet res o poca cosa: la comercialització i la producció. L'experiència en diu que la comercialització conjunta es un terreny d'enormes dificultats. En el de la producció hi ha un intent

Petita i mitjana empresa: les borses de subcontractació

Es tracta d'establir una borsa en la qual es pugui contractar el temps parcial de la producció d'unes màquines o d'uns sistemes industrials. Avui dia hi ha un excés de capacitat de producció, que es perd. La subcontractació podria introduir una major racionalització en el cicle productiu.

Aquestes borses existeixen, però tenen una vida molt minsa. Valdria la pena conèixer l'experiència estrangera i anar més a fons. Potser el resultat serà mínim. No ho sé.

En aquest cas, la col·laboració seria indispensable: o PINEC o Societat de Garantia Recíproca.

=====

- El llitani
- les multinacionals
- el departament de l'estructura avui a Catalunya
- Els plans mefettius: el petit comerç,